

Nenávist je vzácný likér

**„Jedni příliš straní a jsou jako přátelé velkorysí, jiní přicházejí s předsudky, aby si stěžovali, tupili a ušklibali; jedni jdou jako včely po medu, druzí jako pavouci hledají jed. Co si v takovém případě počít?“
Tak pravil Caesar Baronius.**

Ladislava CHATEAU
Autorka je spisovatelka.

Politika i jiné oblasti života společnosti nesou stále častěji pachut' nenávisti a zášti. Ani v literárním světě tomu není jinak, dokonce ani nebývalo, jak o tom píše autorská dvojice Anne Boquelová a Étienne Kern v knize Historie nenávisti mezi spisovateli, od Chateaubrianda po Prousta, která před nějakým časem vyšla v pařížském nakladatelství Flammarion. Třistastránková kniha začíná slovy, která si na jaře roku 1844 poznamenal básník Alfred de Vigny do svého deníku, jenž později vyšel knižně s názvem Journal d'un poète:

Mám přátele trojího druhu:
Přátele, kteří mě milují.
Přátele, kteří mě zrazují.
Přátele, kteří mě nenávidí.

Definice nenávisti není jednoznačná, snese několik výkladů. Jeden z nich praví, že od lásky k nenávisti a naopak je blíž než od lhostejnosti k lásce. Nosíme ji v sobě; „být něčím“, „mít něco“ je živná půda, na které se nenávistí výborně daří. Někdy se dokonce zdá, že nenávist mezi autory patří k nejzavilejším, že je dokonce horší než mezi politiky. Literáři jsou na tomto bojišti dobře vyzbrojeni, ovládají slova, způsob vyjadřování, rány míří přesně. A navíc jejich projevy mají vždy své čtenářské publikum. Však se také literární historie hemží otevřenými útočnými dopisy, plnými agresivity, bez špetky taktu a citu pro míru.

Prozaik a dramatik Jules Renard, autor známého románu Zrzek, neváhá označit George Sandovou za bretonskou krávu. Pierre Louÿs považuje svého příbuzného, aristokrata a básníka Henriho de Régniera za mrtvolu, kterou roztržitý vrah zapomněl na dešti. A básník a literární kritik Barbey d'Aurevilly zase bez nejmenších skrupulí napíše, že Mérimée má nohy jako páv, jen jeho ocas mu chybí. Pozadu nezůstává ani slavný Victor Hugo, když svého soka v literatuře i v lásce Sainte-Beuva označuje za hroznýše, jenž rdousí francouzskou literaturu. Hroznýš si však nenechá nic líbit a vmete mu do tváře: Můj

vztah s Hugem je jednoduchý, od nynějška nejsme nic jiného než nepřátelé, nepřátelé na život a na smrt.

Podle velkého znalce lidských duší Sigmunda Freuda je nenávist reakcí na hrozbu egu, dokonce ji považuje za projev pudu smrti. Jan Stern ve svém Černém libidu právě tohle u Freuda relativizuje a nenávist v mnohém rehabilituje. Ale Charles Baudelaire má jiný, vlastní výklad nenávisti: Nenávist je vzácný likér, vzácnější než Borgia, – neboť je vyrobený z naší krve, z našeho zdraví, z naší nespavosti a z dvou třetin z naší lásky! Zdá se, že i Stendhal likér nenávisti ochutnal, když Chateaubrianda, kterého nenašel stejně jako katolickou

církev, neváhá označit za enflé, nesnesitelně nadutého. I Balzacovi a jeho Lidské komedii se dostalo tvrdého odsudku, zvláště v Revue des Deux Mondes: Balzac se opakuje, jeho postavy jsou stále na jedno brdo, píše jízlivě tehdejší známý kritik Eugène Poitou. Jenže chyba lávky, Balzac to tak nenechá a ředitele dotyčné Revue, jistého Françoise Buloze, si pěkně podá: Vy nejste ředitel Revue, vy jste leda vrátný! Již zmíněný Jules Renard proslul nejen svými romány o lidech, kteří v sobě nesou nešťastné dětství, ale i ironickým přiznáním ve svém Deníku, kte-

rý v roce 1926 vyšel knižně: Úspěch jiných mě štve, poněkud méně, je-li zasloužený.

Však si také bratři Goncourtové, zakladatelé stejnojmenné prestižní literární ceny, nejednou povzdechli: kdyby jen veřejnost tušila, jakou cenu jsou literáři ochotni zaplatit za sebemenší popularitu, za možnost „proslavit se“, „upoutat pozornost“; jakých podrazů a urážek jsou schopni vůči druhému. Jisté je, že za velikost a slávu se vždy draze platilo. A nejen ve Francii. Mnohé si zažila Božena Němcová od své „nesmiřitelné přítelkyně“ Karoliny Světlé, nenávistné útoky na vlastní kůži poznal i Karel Čapek, o to smutnější, že z řad katolických básníků a spisovatelů Durycha, Čepa, Renče a dalších. Netrvalo tak dlouho a katoličtí autoři se stali obětí jiné nenávisti – tentokrát politické – v padesátých letech byli odsouzeni k vysokým trestům.

Likér nenávisti si však oblíbili i mnozí současní čeští autoři, v knize Oty Ulče Škvorečtí neušla surovým útokům ani exilová básnířka a literární historička Sylvie Richterová, ani tenistka Martina Navrátilová, obě to schytaly podobně jako kdysi George Sandová. Obdobně jsem sama dopadla na stránkách časopisu Babylon, když jsem připomněla neblahou stránku Célinova literárního díla. O memoárech surrealistického básníka Pavla Řezníčka raději ani nemluví, text se urážkami a nadávkami nejhoršího kalibru jen hemží. Zdá se, že osobní antipatie a urážlivost přešly už z politického prostředí hladce do světa literatury.

V čtivé knize Petra Čichoně Slezský román, o Hansi Kammlerovi, hlavním architektovi SS, se minulost prolíná se současností; v jedné epizodě z nynějšího Mnichova vystupuje zednický mistr Bunček, který nosí pod starším oblekem Hugo Boss golfovou polokošili Lacoste a boty z krokodýlí kůže, oblečení, které si údajně v hotelu zapomněl Václav Klaus, ministr financí. Zapomenuté věci se hotelovým hostům obvykle vracejí, tím spíše, jde-li o ministra, sotva by skončily v zastavárně, kde k nim mistr Bunček přišel. Epizoda mě přiměla informovat se, zda Václav Klaus vůbec kdy nosil doplňky z krokodýlích, hadích či jiných vzácných kůží; žádný dohledaný zdroj to nepotvrdil. Ostatně fáma postrádá logiku, vzpomínám si, že těsně po své druhé prezidentské volbě Václav Klaus naopak vetoval brutální zákon o výcviku loveckých psů pro hon na živou lišku...

I když se protivník či sok opravdu nenávidí, nikdy se nesmí – slovy Milana Kundery – vampyřovat jeho obraz, zvláště v literatuře to k ničemu dobrému nevede, jen se tím zbytečně zpochybní i jinak hodnotná tvorba. Zášť literární nezůstává věru za politickou pozadu.

Ale zpět ještě do Francie. Po roce 1871 spisovatelé spojení s císařstvím byli umlčovani, do literárního života se vrátili především ti, kteří se přízni císařského dvora příliš netěšili; prozaik a dramatik Prosper Mérimée, bývalý chránělec císařovny, umírá odstrčen a v přesvědčení, že Francie se ze svého úpadku už nikdy nevzpamatuje. A esejista a novinář Lucien-Anatole Prévost Paradol ze zoufalství spáchá sebevraždu, nesnese veřejné skandalizování, patřil k blízkému okruhu Napoleona III. Zatímco Viktor Hugo se triumfálně vrací zpět do Paříže a rychle nabývá slávy jak literární, tak politické. Nic nového pod sluncem, přesně v duchu slov spisovatele Pascala Quinarda: Nikdy nevíme, co nám minulost přinese.

Zášť a nenávist kvetly už i v antice; důkazem toho je osud Senekův. Je u něho spousta dětinskostí, domácí a obyčejný styl, přepjaté i nejasné myšlenky, praví Marcus Fabius Quintilianus a Justus Lipsius se čiperně přidává: místy toporný, zmatený a zbytečně jalový (Robert Burton, Anatomie melancholie, česky 2006). Možná je nenávist něco, čemu ani každý nerozumí, český překlad knihy Anne Booquelové a Étienne Kerna Historie nenávisti mezi spisovateli, od Chateaubrianda až po Prousta by mohla ten prastarý znak lidské povahy v mnohém osvětlit. Kniha nastavuje zrcadlo, ve kterém každý z nás tak či onak zahlédne na chvíli sám sebe.

Když se dva spisovatelé stanou zároveň manželským párem, jaké je jejich soužití? Mají pracovní striktně oddělené (obrazně řečeno), nebo si do práce vzájemně mluví? Na takovou otázku asi neexistuje jednoznačná odpověď, takový vztah se různí pár od páru. Klára Smolíková, autorka populárně naučných knih pro děti, která se loni v létě provdala za Jiřího Walkera Procházku, výrazného autora české fantastiky, v rozhovoru pro Literární noviny uvedla: „Mluvíme si do všeho. Určitě psaní pomáhá, když máte vedle sebe kritického redaktora. Jenže se snadno překročí tenká hranice autorství, takže pak je třeba přiznat si, že se ten druhý stává spoluautorem.“

Ze vzájemné spolupráce KS a JWP vznikla detektivka Mrtvá šelma, kterou v nejbližších dnech vydá nakladatelství Plus. „Asi nepřekvapí, že se odehrává v Táboře v prostředí muzejních expozic a depozitářů,“ říká Klára Smolíková, která v táborském muzeu dlouhý čas pracovala. Kniha je napsána kombinací dvou ich forem – ženské a mužské, které se střídají.

Zmizení renomovaného profesora uvede do pohybu nejen policejní vyšetřování, ale také svede dohromady nesourodou dvojici, která se pouští do pátrání na vlastní pěst. Muzejní kurátorka Berenika Weissová a bývalý policista Robert Štolba se dostanou do míst, o kterých policie nemá ani zdání a kde oba dva musí spoléhat jen sami na sebe. Přepadení, vraždy a krádeže pokaždé nějak souvisejí s táborským muzeem a záhad přibývá. Kdo všechno z okruhu podezřelých patří k tajné sektě husitských bratří? Jakou roli hraje lidská zášť a chamtivost? Do poslední chvíle nebude mít jasno ani čtenář, jenž rozplétá děj vyprávěný ze dvou pohledů – ženským náhledem intelektuálky Weissové a mužskou optikou přímého a poněkud neomalného Štolby. Třetí hlavní postavou je samo město Tábor. A zatímco si čtenáři lámou hlavu nad mrtvolou z táborské radniční věže, autoři již splétají nitky Stříbrné iniciály, dalšího případu, tentokrát z Kutné Hory.

*„Jaký zločinec byl by bůh, kdyby byl?
Který spravedlivý duch válku by dovolil?“
S. K. Neumann*

Tohle město má tisíc očí.

V každém okně, výloze, v klikaté liduprázdné uličce tě sledují. Každého, kdo sem nepatří, natráví a vyvrhne.

Navštivte historickou perlu jižních Čech, město s husitskou tradicí. Na odboru cestovního ruchu si z toho vytrhalo vlasy už pár horlivých pracovníků. I onen proslulý japonský turista s tabletem v ruce, bezpečně schovaný v bublině organizovaného zájezdu, se poplašeně ohlíží, co ho žene z města ven.

Ježatá koule na řetězu.

Řemdih visí nad výčepem v každé druhé hospodě a v muzeu ho najdete málem i na záchodě.

Tohle město se nepne k nebi, tohle město se ježatí.

A sem jsem se před dvěma roky přestěhovala. Skoro dobrovolně. Bez přímluvy profesora by mně místo kurátorky takhle narychlo nedali. Pokud chcete pracovat v muzeu, čekáte roky, než se něco uvolní. Slovo *fluktuace* se mezi studenty zdmi nesmí vyslovit, zní podobně nepatříčně jako *flexibilita*.

Co muzeum jednou schvátí, světu nenavráti, říká František Kalandra. Kde je mu, sakra, konec?

V černých ohmataných deskách ležely u kopírky svázané noviny, které formátem strčí do kapsy i socialistické Rudé právo. Duhové papírky zastrkané mezi zažloutlými listy signalizovaly, že kolegyně Vrabcová opět váhá, jakou událost vybrat do rubriky *Stalo se před sto lety*. S námahou jsem svazek otevřela a přečetla zprávu v postranním sloupci.

Staroch se oběsil

Dne 10. listopadu oběsil se ve Stádlci na půdě svého domu 71letý hospodář pan František Kratochvíl. Po polednách nalezene byl jako vychladlá mrtvola, takže přivolaný pan Dr. Schánělec nemohl než konstatovati smutnou skutečnost. Důvod sebevraždy není znám.

Prudce jsem noviny zaklapla. Prach, který vydýchly, mě donutil kýchnout. Otrfela jsem si oči. Zbytečně plaším.

František Kalandra nikdy netrpěl depresemi, ani nemá dluhy, alespoň co vím. Na svůj věk srší energií, že by tu mohl klidně dělat ředitele, kdyby ovšem chtěl. Jenže on nechtl.

„Sežrali by mě tu zaživa,“ smál se a pomrkal, jako že vím. Jenže já nevím a od zašmodrchané sítě maloměstských vztahů se držím co možno nejdál. Všichni si vidí do talíře a všichni si pod tím talířem jordánské polévky něco schovávají.

Když se profesor před pár měsíci konečně vyvázal z pracovních povinností v Praze, přiběhl do muzea celý rozzářený.

„Bereniko, rozhodl jsem se, že řádně provětrám ty vaše depozitáře.“

„Ono by toho tady chtělo provětrat víc, Františku.“

